

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite Møte fredag den 27. november 1964 kl. 11.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Bondevik, Braadland, Kjøs, Langhelle, Langlo, Stray (for John Lyng), Finn Moe, Jakob Pettersen, Røiseland, Ingvaldsen, Hambro (for Bergesen), Sandberg (for Borgen), Dahl, Hareide, Hegna, Hønsvald, Erling Petersen og Treholt.

Av Regjeringens medlemmer var til stede utenriksminister Lange og handelsminister Trygve Lie.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Fra Utenriksdepartementet statssekretær Jens Boyesen, ekspedisjonssjef Jahn Halvorsen og byråsjef Per Ravne, dessuten under behandlingen av EFTA-møtet i Genève ambassadør S. Chr. Sommerfelt. Fra Handelsdepartementet ekspedisjonssjef Stokke.

FORMANNEN: Der er sendt ut en dagsorden hvor sakene står i denne rekkefølge: 1. *Gjeldsspørsmålet i FN*, 2. *MLF*, og 3. *EFTA-møtet i Genève*. Etter henstilling er statsrådene gått med på at vi flytter EFTA-møtet opp slik at vi tar det etter Gjeldsspørsmålet i FN, som vi også har fått henstilling om å sette først på dagsordenen.

Vi begynner da med *Gjeldsspørsmålet i FN*, og jeg gir ordet til utenriksministeren.

Utenriksminister Lange: Som det jo har fremgått av omtale i pressen, er det forut for den kommende Generalforsamling en spent situasjon omkring hele spørsmålet om finansieringen av FN's fredsbevarende operasjoner. Det forhold at Sovjet-Unionen og en rekke østeuropeiske land har nektet å delta i finansieringen av disse operasjonene, har ført til at når forsamlingen trer sammen 1. desember, vil disse landene – Sovjet-Unionen og 4-5 østeuropeiske land – være mer enn to år i etterskudd på utlignet kontingent til De forente nasjoner. For Frankrikes vedkommende vil den samme situasjon inntre pr. 1. januar 1965.

I FN's pakt sier art. 19 at hvis et medlemsland ikke har oppfylt sine finansielle forpliktelser overfor organisasjonen og er kommet mer enn to år i etterskudd på skyldig kontingent, så skal dette medlemsland miste sin stemmerett i Generalforsamlingen. Den bestemmelsen er for så vidt klar og kategorisk. Omkostningene ved de fredsbevarende operasjoner har på samme måte som utgiftene ved andre sider av FN's virksomhet som ikke er basert på frivillighet, vært fordelt mellom medlemslandene i samsvar med paktens bestemmelser og med prinsippet om det kollektive ansvar.

Da det ble bestridt fra østeuropeisk side og også fra fransk side at de fredsbevarende operasjonene kom inn under regulære utgifter som alle medlemsland er forpliktet til å bære sin del av, ble spørsmålet i 1961 forelagt for Den internasjonale domstol, og den avgå i 1962 en rådgivende betenkning. Denne gikk

ut på at utgiftene til fredsbevarende operasjoner er å betrakte som regulære utgifter for FN, og at de følgelig kan utlignes med bindende virkning for medlemsstatene, og at Generalforsamlingen er det kompetente organ til å foreta denne utligning. – Denne rådgivende uttalelse er ikke juridisk bindende, men høsten 1962 godkjente Generalforsamlingen ved uttrykkelig votering Domstolens betenkning, og den godkjenning skjedde med 72 mot 17 stemmer, mens 8 avholdt seg fra å stemme. De som stemte imot var landene i Østblokken og Frankrike, pluss tre arabiske land, Sør-Afrika og Portugal. De nordiske land stemte alle sammen for godkjenning av den rådgivende uttalelse.

Forut for denne Generalforsamlingen har den amerikanske regjering gått sterkt inn for at hvis der ikke er skjedd noen endring i denne situasjon, altså hvis der ikke innen 1. desember er innbetalt noe fra de lands side som er på etterskudd, slik at de kommer i hvert fall à jour med to års forsinkelse, da må art. 19 komme i bruk mot de land som skylder for mer enn to år.

Sovjetregjeringen hevder på sin side at operasjonene i Kongo og i Midt-Østen er ulovlige, er skjedd i strid med paktens bestemmelser, fordi det ifølge paktens bare er Sikkerhetsrådet – slik er den sovjetiske oppfatning – som kan beslutte å sette i verk fredsbevarende operasjoner. Og de går enda videre: Det er også bare Sikkerhetsrådet som kan treffe beslutning om finansieringen av slike fredsbevarende operasjoner. Derfor nekter Sovjet-Unionen å akseptere at Generalforsamlingen har myndighet til å vedta budsjettene for fredsbevarende operasjoner og foreta fordelingen av utgiftene.

Etter det som er sagt fra sovjetisk side under opptakten til denne Generalforsamlingen, må en regne med at det kan oppstå en alvorlig krise for hele organisasjonen hvis dette spørsmålet om å suspendere Sovjet-Unionens stemmerett blir satt på spissen ved åpningen av Generalforsamlingen. Man kan ikke se bort fra at det kan være risiko for at hvis Sovjet-Unionens stemmerett blir suspendert, så kan Sovjet-Unionen helt eller delvis trekke seg ut av De forente nasjoner. Det har i hvert fall truet med noe slikt. På den annen side er situasjonen at hvis Sovjet-Unionens stemmerett ikke blir suspendert, hvis art. 19 ikke blir etterlevet, er det risiko for at De forente stater legger om hele sin politikk i De forente nasjoner og innskrenker seg til å oppfylle et minimum av sine forpliktelser som medlemsstat. Og der er den amerikanske regjeringens bevegelsesfrihet sterkt begrenset, ved at Kongressen, begge hus, både Senatet og Representantenes Hus enstemmig har vedtatt en resolusjon om at hvis ikke Sovjet-Unionen nedbetaler sin gjeld, må art. 19 komme til anvendelse. Hvis så ikke skjer, må De forente stater revidere hele sin politikk overfor De forente nasjoner, og en restriktiv holdning fra amerikansk side overfor organisasjonen hvor det gjelder å støtte den politisk og finansielt vil føre til en betydelig innskrenkning av hele virksomheten i FN, vil redusere organisasjonen i retning av det som det jo hele tiden åpenbart har vært Sovjet-Unionens siktepunkt å redusere den til, nemlig først og fremst et debattforum og ikke noen operativ organisasjon.

Det har vært gjort forsøk på å løse spørsmålet gjennom mesteparten av dette året gjennom bilaterale amerikansk-sovjetiske kontakter, men hittil uten resultat. Det har også vært gjort forsøk fra andre medlemslands side på å få i stand en minnelig

ordning før Generalforsamlingen åpner. De har heller ikke gitt positive resultater hittil. Det var for å gi bedre tid til underhåndsforhandlinger at det ble foreslått – og støttet av de nordiske land – å utsette åpningen av Generalforsamlingen fra 10. november til 1. desember.

I denne tiden som derved ble vunnet har Norge sammen med en liten gruppe andre land, ett fra Latin-Amerika, representert ved den avgående president for Generalforsamlingen, ett fra Afrika, representert ved formannen i 21-mannskomiteen, som er nedsatt nettopp for å se på finansieringen av de fredsbevarende operasjoner, og én representant fra Asia, den fungerende formann i den afro-asiatiske gruppe av medlemsland. Denne gruppe på fire har forsøkt å hjelpe til med å finne en vei ut av de fastlåste posisjonene på begge sider, både på amerikansk og sovjetisk side. Den hovedtanken som denne 4-mannsgruppen fremmet var at Generalforsamlingen skulle opprette et saneringsfond og appellere til samtlige medlemsland om å yte frivillige bidrag for å kunne gjøre opp FN's gjeld, en gjeld som først og fremst knytter seg til de fredsbevarende operasjoner. Det var forutsatt at disse frivillige bidragene skulle kunne betraktes som oppgjør for medlemslandenes gjeld til organisasjonen. Amerikanerne var villige til å akseptere denne idéen, mens Sovjet-Unionen i hvert fall til i dag ikke har villet akseptere en slik løsning.

Nå er det altså på det rene, etter at det har vært endel uklarhet de siste dagene, at den 19. Generalforsamling kommer til å tre sammen tirsdag 1. desember, altså tirsdag i neste uke. Den siste mulighet for å unngå at spørsmålet om art. 19 kommer opp i en tilspisset form, ser ut til å ligge i samtaler som er avtalt mellom utenriksminister Rusk og utenriksminister Gromyko, før åpningen av generalforsamlingen.

Den forståelse som man kan tenke seg at der finnes visse muligheter for å nå fram til, skulle gå ut på at der før jul blir holdt en kort sesjon hvor der ikke blir foretatt formelle avstemninger, men hvor det blir gått fram slik at de nødvendige valg både til Generalforsamlingens tillitsverv og til rådene, valg som det stort sett er enighet om på forhånd, foregår ved akklamasjon, uten formell votering, og at man så utsetter resten av dagsordenen til våren, muligens benytter tiden til å begynne generaldebatten, men så utsetter den til kanskje et stykke ut i mars måned for å gi tid til videre stormaktsforhandlinger om finansieringen av fredsbevarende operasjoner i sin alminnelighet – altså både de hittil gjennomførte fredsbevarende operasjoner og en ordning for fremtiden. Det siste, at de kan tenke seg å diskutere også de fredsbevarende operasjoner som har funnet sted, er en innrømmelse som er antydnet fra sovjetisk side i de aller siste dagene.

Det som gjør at en ikke nødvendigvis må regne med et åpent sammenstøt allerede tirsdag ved åpningen av Generalforsamlingen, er at det er helt klart at både på amerikansk og på sovjetisk side ønsker en om mulig å unngå et slikt sammenstøt, og det møtet som skal holdes i New York mandag mellom Rusk og Gromyko, vil da være et siste forsøk på å finne fram til en løsning som forhindrer sammenstøtet, som gjør at begge parter kan bevare sine prinsipale standpunkter, som ikke reiser spørsmålet om stemmerett, ved at der ikke blir foretatt formelle voteringer. Men

hvis en slik forståelse ikke blir oppnådd, vil det etter alt å dømme komme til å bli en langvarig og uhyre komplisert prosedyredebutt, og det er i dag ikke mulig å forutsi hverken dens innhold eller dens forløp med noen slags sikkerhet. Derfor er det uhyre vanskelig å gi noen fast instruks for den norske delegasjons opptreden. Jeg tror den eneste farbare vei er at vi forutsetter at den norske delegasjon opptrer etter beste skjønn i nær kontakt med andre delegasjoner der borte, og selvfølgelig i stadig og nær kontakt med Utenriksdepartementet her hjemme.

Så vidt en kan vurdere det i dag, kan det komme til å foreligge to hovedtemaer for avstemning. Det har vært forlydender om at det forberedes et afroasiatisk forslag om i en eller annen form å utsette anvendelsen av art. 19. Hvilket standpunkt vi skal ta til et slikt forslag, om det kommer, vil måtte avhenge av det konkrete innhold forslaget har. Det må avhenge også av hvordan debatten forløper, og sist, men ikke minst, må det i høy grad avhenge av hvordan hovedmaktene i FN til slutt stiller seg i debattens løp. Det vi vet for øyeblikket er at Sovjet-Unionen vil være for et slikt utsettelsesforslag, at De forente stater, støttet av Storbritannia, vil være imot, at Frankrike sannsynligvis vil være for – men det har ikke gitt noe klart standpunkt til kjenne. Fra dansk side vet vi at de er tilbøyelige til i det danske utenriksdepartement – men det har ikke vært behandlet – å stemme imot en utsettelse, mens man på svensk side er tilbøyelig til å stemme for. For mitt vedkommende har jeg ikke tatt noe definitivt standpunkt, fordi jeg som sagt tror det vil avhenge svært meget av hvilken form og hvilket innhold et eventuelt utsettelsesforslag vil få.

Jeg vil føye til at jeg tror vi bør legge ganske vesentlig vekt på hva det endelige standpunkt blir for De forente staters vedkommende. For hvis vi er med å skape en situasjon hvor De forente stater så å si slår hånden av De forente nasjoner, da er vi meget ille ute.

Det kan også bli avstemning om et amerikansk forslag om å anvende art. 19 og suspendere Sovjet-Unionens og de andre skyldneres stemmerett, og hvis situasjonen blir den at vi ikke kan unngå en slik tilspisset avgjørelse, vil Norge så vidt jeg kan skjønne det måtte stemme for suspensjon. Vi tillegger prinsippet om det kollektive ansvar så stor betydning at vi jo ens ærend sendte ekspedisjonssjef Evensen ned til Haag den gang da saken ble prosedert for Domstolen der, og det norske innlegg ble så å si et hovedinnlegg for det standpunkt som da også fikk flertallet i domstolen med seg, at der eksisterte et kollektivt ansvar for de fredsbevarende operasjoner. Vi har gitt klar støtte til dette prinsippet om det kollektive ansvar i tidligere Generalforsamlinger ved en rekke anledninger. Vi har stemt for Domstolens rådgivende betenkning, og jeg tror det ville gi vårt forhold til De forente stater et grunnskudd hvis vi skulle gå tilbake på denne prinsipielle holdningen, ved siden av at jeg for min del tror at det saklig sett vil kunne rette også et avgjørende støt mot hele De forente nasjoner.

Men som sagt, håpet om å unngå denne situasjonen kan vi ennå ikke gi opp. Der er visse tegn til at det i siste øyeblikk kan komme i stand en forståelse, nemlig ved at man får denne utveien med en kort sesjon nå før jul uten formelle avstemninger, og så en ny forhandlingsomgang mellom de to hovedmaktene pluss

Generalsekretæren, hvis etter hvert muligens også andre land kan bli trukket inn, ikke minst da representanter for den afro-asiatiske og den latin-amerikanske gruppe.

Formannen: Jeg skal takke for redegjørelsen. Er det noen som forlanger ordet?

Hegna: Utenriksministeren stilte jo for så vidt opp to alternativer i siste omgang som meget farlige utganger på krisen. Det ene var, som han sa, at USA slo hånden av De forente nasjoner. Det er ganske klart at det ville være en meget farlig historie, som vel ville vanskeliggjøre, og muligens umuliggjøre FN's virksomhet videre innen kortere eller lengre tid. Den andre muligheten var da den at det kunne bli spørsmål om å frata Sovjet-Samveldet stemmeretten. Ja – det ville vel gi nøyaktig den samme utgang, et FN uten Sovjet-Samveldet og den del av verden som føler seg knyttet til det, ville også være en temmelig umulig og i det store og hele temmelig nytteløs ting i verdens politikk. Nå var det for så vidt ikke helt avgjort at utgangen vil bli enten den ene eller den annen, og jeg vil legge veldig stor vekt på at man der så å si ikke på noe tidspunkt oppgir håpet om at en eller annen slags ordening må finnes, kanskje bare i siste omgang, i form av en utsettelse. Det ville jo være en besynderlig utvikling i tilfelle, at man hadde en generell tilrettelegging av avdempingen av motsetningen mellom øst og vest med de mer eller mindre realistiske forhåpninger man knytter til det, og at man så skulle få en konflikt på dette rent konstitusjonelle grunnlag som kullkastet det hele. Det kan jo ikke utelukkes at det i siste omgang går til denne ytterlighet allikevel. Men jeg skulle tro at det ville være riktig før den norske regjering endelig tok standpunkt i den retning, for å si det konkret, at man skulle stemme for at Sovjet-Samveldet skulle fratras voteringsretten i FN, at man hadde drøftet saken her på ny, for i hvert fall å være helt og fullstendig sikker på at her gikk det ut for stupet og dette var det ingenting å gjøre med.

Utenriksminister Lange: Jeg er enig med hr. Hegna i at dette er en så viktig og vidtrekkende avgjørelse hvis det kommer til den tilspissede situasjon, at det i høy grad kan være grunn til en ny overlegning her, og så sant det overhodet er mulig å få tid til det, vil jeg svært gjerne ha det – jeg vil selv føle behov for en slik rådslagning. Jeg skulle ikke tro at det under noen omstendighet er risiko for at vi blir stilt overfor dette avgjørende vurderingss spørsmålet med en gang Generalforsamlingen trer sammen. Der går sikkert en tid med en prosedyredebutt som kan bli både innviklet og forvirret, og det vil vel sannsynligvis gå både en og kanskje to uker før man kommer fram til spørsmålet om votering, slik at det i dag ser ut til at det skulle være muligheter for en ny overlegning.

Ingvaldsen: Jeg forstår at det er muligheter for at saken kommer tilbake, og det kan være bra. – Jeg har lyst til å spørre om hvordan disse siste begivenheter i Kongo kan virke inn på denne situasjon, disse massakrene av både farvede og hvite?

Utenriksminister Lange: Vi må regne med at situasjonen i Kongo kommer inn for Sikkerhetsrådet i neste uke, og det er ikke tvil om at det som der er skjedd er blitt tolket og reagert på så forskjellig på amerikansk side og på sovjetisk side med støtte av en stor del av den afrikanske opinion, at det ikke har gjort situasjonen omkring art. 19 og hele gjeldsproblemet noe enklere å løse. Det tror jeg vi må se i øynene.

Ingvaldsen: Det kan ikke medføre avstemning da?

Utenriksminister Lange: Jo, i Sikkerhetsrådet. Men hele dette med suspensjon av stemmeretten gjelder utelukkende Generalforsamlingen, det gjelder ikke Sikkerhetsrådet.

Hambro: Hvis man skal komme tilbake til dette senere, er det vel ikke så forferdelig meget man kan si i dag, men jeg hadde et par spørsmål til utenriksministeren. Det første er: Krevs det i og for seg noen avstemning i Generalforsamlingen for å frata disse statene stemmeretten? Så vidt jeg kan se av pakten, så er suspensjon av stemmeretten vel egentlig automatisk inntredende, selv uten avstemning.

Det var det ene spørsmål jeg gjerne ville reise, og jeg har et spørsmål til: Hvis dette er riktig, er det da lovlig etter pakten å utsette anvendelse av pakten? Altså, hvis det er riktig at suspensjon inntreer automatisk etter art. 19, da må det strengt tatt være i strid med pakten å utsette en slik anvendelse. Men hvis vi kan unngå å ta standpunkt, så desto bedre.

Det siste spørsmål er det litt for tidlig å diskutere, men jeg vil gjerne ha det fremkastet for sikkerhets skyld: Har det vært diskutert muligheten av å skaffe en formell utsettelse av dette ved å anmode Domstolen i Haag om en ny juridisk uttalelse om hvor vidt stemmerettsuspensjonen er automatisk eller ikke? Det er rent spillfekteri, men det kunne jo skaffe oss ny utsettelse hvis det skulle være nødvendig.

Utenriksminister Lange: Den alminnelige tolkning på amerikansk side, og jeg skulle si stort sett på vestlig side, er at art. 19 kommer automatisk til anvendelse uten avstemning. Men det er ikke en oppfatning som støttes av det nåværende flertall i De forente nasjoner, så selv om det juridisk kan anføres meget gode argumenter for denne tolkning – og jeg for min del tror at den i og for seg er den naturligste – så er situasjonen i Generalforsamlingen den at noen automatisk anvendelse kommer ikke på tale i det hele tatt. Den avgående president måtte da i tilfelle bare referere en meddelelse fra Generalsekretæren om at dette og dette er situasjonen, så og så mange land er mer enn to år på etterskudd, følgelig kan de ikke stemme i forsamlingen. Den fremgangsmåten har han ikke akseptert, og det er da etter samråd med den latinamerikanske og den afro-asiatiske gruppes ledende representanter.

Hambro: Da vil det krevs 2/3 flertall for suspensjon, ikke sant?

Utenriksminister Lange: Det vil vel bli en avstemning over om det kreves 2/3 eller alminnelig flertall, og der er det også overveiende sannsynlig etter det man i dag vet om oppfatningene, at det vil bli flertall for at det kreves 2/3 flertall.

Hva som er lovlig eller ikke lovlig hvor det gjelder spørsmålet om å utsette anvendelsen av pakten, avgjør vel i virkeligheten Generalforsamlingen suverent, og der skulle jeg igjen tro at med den nåværende sammensetning av Generalforsamlingen vil det være flertall for at det er lovlig.

Så til det siste spørsmål, hvor vidt man kunne få en ny utsettelse om nødvendig ved å henvise disse spørsmål til Domstolen i Haag. – Vel, de utsettelsesspørsmål som har vært drøftet blant de ikke forpliktete medlemsland, er også den utveien å sende spørsmålet til ny vurdering ved Domstolen i Haag. Det var stor stemning for den på et tidligere stadium, men jeg har inntrykk av, uten at jeg kan si noe absolutt sikkert om det, at man er blitt for klar over at det er spillfekteri, og at derfor stemningen for en slik utvei er mindre nå enn den var på et tidligere tidspunkt.

Hambro: Jeg tenkte ikke at man skulle sende spørsmålet tilbake til Domstolen, men at man skulle sende nye spørsmål i forbindelse med det tidligere.

Utenriksminister Lange: Det er også det som har vært tanken.

Hambro: Jeg ville bare for sikkerhets skyld gjøre oppmerksom på at det var på den måten jeg så det.

Jakob Pettersen: I og for seg er det vel ikke mye vi kan gjøre i den situasjon som foreligger. Etter min oppfatning vil begge de to alternativer som foreligger her, skape veldig store vanskeligheter – de to alternativer som fører til vedtak. Det eneste vi kan gjøre vårt til, er å finne en eller annen form slik at saken ikke blir satt på spissen nå, at den ikke kommer opp til realitetsavgjørelse, i håp om at en da gjennom underhåndshandlinger videre kan forsøke å finne en løsning som er brukbar. Det er klart at det ikke er enkelt. Det vil naturligvis i en sak som denne etter hvert være så mye prestisje samlet at der skal, tror jeg, nokså stor diplomatisk kløkt til for å finne en utvei i dette. Men enten det blir Amerika som på den ene side sier at de vil begrense sin virksomhet eller det på den annen side blir Sovjet som sier at de vil komme til å gjøre det, så vil det føre til at organisasjonen FN blir så sterkt svekket at en må se på den videre virksomhet med stor bekymring. Derfor har vel ikke vi noe annet å gjøre enn så langt det står til oss å søke å støtte en eller annen form for utsettelse, og det blir vel da den oppgave som vi får være med å hjelpe til med når vi kommer til New York. På den annen side regner jeg med at med den prosedyreform en har i FN, går det ikke fort å gjøre noe vedtak, slik at en kan regne med at en har tid til eventuelt å forelegge saken for denne komite på ny før det blir noen avstemning.

Langlo: Eg går ut frå at Generalforsamlinga har fullt herredøme over sin dagsorden. Og situasjonen er vel slik at det kan kome til å gjelde i høg grad om å vinne tid. Sjølv om ein tar omsyn til dette med automatikken, kan vel Generalforsamlinga når som helst vedta å utsetje sin dagsorden, dersom det er fleirtal for det – det er vel den mogleghet?

Utenriksminister Lange: Det kan bare skje hvis der er enstemmighet om det, for hvis man får en avstemning hvor der er spørsmål om flertall, oppstår med en gang spørsmålet om hvem som har stemmerett.

Kjøs: Jeg synes det var meget prisverdig at vår faste representant ved FN var med og tok et initiativ for å søke å finne en løsning på denne vanskelige situasjon ved en frivillig innbetaling av bidrag. Og jeg er ganske enig i det som er sagt her av flere, at vi skal selvsagt ikke oppgi håpet om at man ennå kan finne en løsning. For så vidt har jeg ikke noe å bemerke til det opplegg som man har skissert her for denne første, korte samlingen.

Men jeg vil allikevel gjerne ha sagt at hvis man kommer opp i den situasjon at man er nødt til å ta standpunkt til et av de to, eller rettere sagt begge de forslag som utenriksministeren nevnte, da synes jeg det må bli meget vanskelig for Norge å stemme imot et forslag som fastslår det kollektive ansvar, slik som dette allerede er fastslått i den rådgivende uttalelse fra domstolen i Haag, som er godkjent av Hovedforsamlingen med overveldende flertall. Hvis man kommer opp i den situasjonen, synes jeg det må være rimelig for oss å holde oss til det som er den lovlige fortolkning av FN-statenes forpliktelser. Jeg vil også føye til at skulle det verste skje, at man kommer i den situasjon at en av de store stater vil trekke seg mer eller mindre tilbake fra sin virksomhet i FN, da er det ikke uten betydning for oss hvilket standpunkt vi har tatt i det spørsmålet. Og jeg for min del mener at vi må være på den siden hvor USA er, som jo forfekter den oppfatning som er i overensstemmelse med FN's charter og de forpliktelser medlemsstatene har påtatt seg.

Jeg synes jeg gjerne ville ha gjort klart min oppfatning av dette, om vi ikke får anledning til å si vår mening senere, før man må ta standpunkt til det i FN.

Utenriksminister Lange: Jeg skylder å gjøre oppmerksom på at vi så sent som i går fikk en meget sterk henstilling fra De forente staters regjering, gjennom ambassadøren her, om å stemme imot utsettelsesforslag hvis det var utsettelsesforslag per se. Jeg kan ikke tenke meg at det vil være riktig for oss å stemme for et utsettelsesforslag med mindre der før det forslaget blir vedtatt er enighet mellom De forente stater og Sovjet-Unionen om at det i en slik utsettelsesperiode skal foregå alvorlige forhandlinger om en ordning av dette stridsspørsmålet. Å stemme for et utsettelsesforslag som ikke inneholder noen anvisning på hvordan man skal komme ut av den nåværende kritesituasjon, det mener jeg at vi ikke kan forsvare å gjøre.

Formannen: Om jeg må få lov til å si noe selv, så er vel dette en av de typiske saker i De forente nasjoner som faktisk utvikler seg fra dag til dag, så det er helt umulig på et møte som dette å trekke opp noen faste retningslinjer, vi må nok komme tilbake til denne saken.

Vel, da skulle vi vel kanskje være ferdig med dette punktet på dagsordenen, hvis ingen flere forlanger ordet. – Vi går da over til neste punkt, som gjelder *EFTA*. Det er, så vidt jeg forstår, handelsministeren som der skal redegjøre, og jeg gir da ordet til ham.

Statsråd Trygve Lie: Jeg har sendt til formannen en autentisk oversettelse av det kommuniqué som ble sendt ut i Genève og som ble godkjent av møtet. Dessuten har jeg sendt en autentisk oversettelse av utenriksminister Halvard Langes innlegg under hovedpunktet på dagsordenen: britiske betalingsbalansetiltak. Jeg hadde regnet med at disse dokumenter var blitt tilstillet komiteens medlemmer. Hvis de ikke er blitt mangfoldiggjort, kan en fruktbringende diskusjon vanskelig finne sted. Men jeg kan gi en kort oversikt, og så vil hovedredegjørelsen fra Regjeringens side bli gitt av utenriksministeren.

Jeg vil bare ganske kort fortelle at etter møtet her i komiteen mandag den 16. november møttes utenriksministeren og jeg i London og diskuterte den alminnelige stilling, situasjonen som den var i Norge, og den oppfatning som gjorde seg gjeldende i utenrikskomiteen.

La meg her med en gang si at jeg var meget takknemlig for at utenriksministeren kunne forlenge sitt utenlandsopphold og bli med til Genève. Vi – og jeg tror landet samlet – hadde stor nytte av utenriksministerens erfaring, og hans nærvær understreket hvor alvorlig situasjonen var i hjemlandet. Dessuten var da seks utenriksministre anmeldt til å delta der nede, og den norske ble den syvende. Sverige hadde utenriksminister, handelsminister og landbruksminister, og det samme hadde England. Vår delegasjon ble altså da forsterket med utenriksministeren etter at jeg hadde hatt telefonsamtale med statsministeren om det.

Vårt opphold i London artet seg på den måte at jeg var nærmest en "påhengsmotor" og benyttet meg av utenriksminister Langes planlagte besøk hos de forskjellige statsråder i den nye regjering. Jeg var til stede ved alle samtalene unntatt én, da Lange møtte forsvarsminister Denis Healey. Da hadde jeg en samtale med finansminister Callaghan, og den falt ut omtrent som de samtalene vi hadde hatt før, så jeg kommer ikke inn på samtalene i London, dem mener jeg at utenriksministeren er den rette til å redegjøre for.

Med hensyn til oppholdet i Genève, så hadde jeg jo vært på et par EFTA-møter før – dette var mitt tredje. Jeg vil si at dette møtet i EFTA i Genève er et av de mest forvirrede møter jeg har vært på. Det minte meg om gamle dager da jeg opptrådte som forhandler på fagorganisasjonens vegne her i Norge, da vi hadde nattemøter og kunne gå hjem om morgenen ved fem – seks-tiden når solen ga oss alt det lys vi trengte for å komme hjem – det var bevegde møter. Det var ikke fritt for at det var noe av det samme i Genève.

Fra norsk side ble det opprettholdt som man var blitt enige om. Engelskmennene var under press. Vi påviste både i London og i Genève at de hadde opptrådt i strid med EFTA-avtalen og at alt kunne ha vært gjort annerledes, kanskje på en bedre måte også. Og jeg vil overfor den utvidede utenrikskomites medlemmer si at for meg er det ingen unnskyldning at det var en labourpartiregjering i England som overtrådte EFTA-avtalen – tvert imot. Lenger behøver jeg ikke gå.

I Genève gjorde det seg gjeldende forskjellige oppfatninger. Sveitserne fremsatte ikke formelt forslag, men deres forslag var trykt i "Neue Züricher Zeitung" samme morgen som de hadde ordet på konferansen, så vi var fullt bekjent med det. Danskene hadde delvis offentliggjort sitt program for diskusjonen før de reiste fra København, og de lot sirkulere et forslag. Det som ble foreslått både fra sveitsernes og danskenes side, gikk i korthet ut på at engelskmennene åpent skulle erkjenne sitt brudd på EFTA-avtalen og så straks – eller innen noen uker, som det ble sagt – redusere importavgiften på 15 pst. med 5 pst. Dessuten ble det fra en rekke delegater gjort oppmerksom på at de eksportører som hadde inngått kontrakter bona fide før 26. oktober, ikke skulle lide noe tap, men at det skulle refunderes dem etterpå av formodentlig den engelske stat. Jeg skal ikke gå mer i detalj.

Etter at alle land hadde uttalt seg i debatten om disse spørsmål i løpet av torsdag – engelskmennene brukte torsdag formiddag og de andre delegater torsdag ettermiddag – kom så det berømmelige nattmøtet som sluttet først klokka kvart over fire om morgenen. Og la meg overfor den utvidede utenrikskomites medlemmer si at hvis ikke vår utenriksminister i det nattmøtet hadde tatt ledelsen og fått brakt det i havn, tror jeg ikke – og jeg har jo noen internasjonal erfaring – at EFTA ville ha overlevet den natten. Jeg hadde inntrykk av at det var en organisasjon i fullstendig oppløsning. Sveitserne, portugiserne og også østerrikerne, fulgt sånn delvis også av danskene, ga nærmest hele EFTA en god dag. Og britene – Walker som skulle reise allerede kl. 9 neste morgen, og Jay – var urokkelige. Noen dato for opphevelse av importavgiften kunne de ikke gi, ville de ikke gi, og det var ikke mulig å fremtvinge noe løfte for så vidt fra britenes side.

Det endte altså med et utkast til en del av det kommuniqué som senere ble sendt ut. Det ble altså løsningen.

Foreløpig kan man vel si det på den måten at EFTA fortsetter. For å bruke et populært uttrykk som jeg hørte nede i Genève: det humper og går videre. Engelskmennene bedyret oss at de ville så snart det var mulig oppheve importavgiften, de ville vende tilbake til normal handel. Men jeg har nå fortsatt det inntrykk, som jeg har gitt uttrykk for til avisene, at de ikke forstår helt ut meningen med EFTA. Av og til hadde jeg likesom inntrykk av at de ville beskyldte oss for et slags "tyveri" av det engelske marked, mens det jo var hele meningen med EFTA, at vi skulle ha fri handel og fri trafikk EFTA-landene imellom. Men det kommer vel av et inntrykk som har festnet seg hos meg, at noe særlig kjennskap til Norden, eller til Europa kanskje, de mindre land, har ikke den nåværende regjerings medlemmer som stiller med disse saker – i hvert fall ikke kjennskap i tilstrekkelig grad.

Nå får vi da se hvordan det hele vil gå fremover. Men det som etter mitt syn kanskje er temmelig avgjørende, er det som har hendt *etter* EFTA-møtet. Dette at

England for å forsvare pundet måtte heve sin diskonto fra 5 til 7 pst., er jo et tegn på at det engelske pund ikke står særlig sterkt. Og mens utenriksministeren og jeg var i London, fikk vi rede på den påkjønning på pundet som da var oppstått fra Zürich og fra Paris. I denne komite kan en jo nevne dette. En dag ble det tatt ut mellom 28 og 29 millioner pund sterling – av spekulanter, vil jeg kalle det. Så var det stille noen dager. En annen dag var det tatt ut 20 millioner pund sterling. Så lånet på 1 milliard dollar i Verdensbanken ville ikke ha holdt så forferdelig lenge.

Etter forhøyelsen av diskontoen fra 5 til 7 pst. har vi da sett at de store banker, den samme klubben – "de rikes klubb", Paris-klubben – som furnerte Valutafondet med et ekstrainnskudd for at det skulle være i stand til å gi England et lån på 1 milliard, nå har forsynt Bank of England med 3 milliarder dollar, alt sammen stilt til disposisjon for å holde pundet oppe internasjonalt som en verdensvaluta. Om det er tilstrekkelig, er jeg ikke helt sikker på. Personlig håper jeg det skal lykkes å holde pundet. Men jeg tror ikke at britisk økonomi kan reddes utenfra med mindre britene finner midler innenlands til å rette på mange produksjonsforhold som etter min mening er skjeve. Jeg vil ikke pretendere noen spesiell nasjonal holdning, men jeg tror at norsk industri, norsk næringsliv, norsk arbeidsliv, har grepet grundigere fatt. Selv om det ikke er grundig nok, selv om det ikke vil rekke langt nok, står vårt lille land på mange måter foran England både når det gjelder arbeidsforhold og industri. De 3 milliarder betyr altså at den internasjonale pengeverden gjerne vil ha pund sterling som en verdensvaluta, at de gjerne vil ha den sikret og derfor vil hjelpe britene lengst mulig og best mulig. Men om det er nok i det lange løp, er jeg ikke personlig helt overbevist om i dag. Jeg må få lov til å uttale noen tvil. Og det kan også føre til at vi i Norden må begynne å tenke på situasjonen som kan bli alvorlig.

La meg så bare meddele at vi også behandlet Kennedy-runden. Det fremgår av kommunikéet. Og Kennedy-runden blir vel for oss enda verre enn det åpenbare brudd på EFTA-konvensjonen. Hvordan Kennedy-runden skal føre til resultater, er jeg for øyeblikket atskillig i tvil om. La meg fortelle en ting – dette møtet er jo hemmelig – som jeg fikk rede på i Genève. Unntakslisten fra Storbritannia er relativt kort. Unntakslisten fra Amerika er også kort, men den omfatter bl.a. norske sardiner, som vi selger til Amerika for 50 millioner kroner om året. Sardiner skal være unntatt fra den nedskjæring i tollene som en forutsetter at Kennedy-runden skal føre til. Det blir et slag for vår fiskeriindustri.

Men jeg ser med skepsis Kennedy-runden i møte, og dermed på hele GATT. Vi kjenner fra avisene til de unntagelser som ellers er foreslått fra De seks og fra enkelte andre land. Vi har for vår del ingenting på unntaksliste. Jeg er ikke noen optimist når det gjelder vår handelsbalanse i 1965 eller 1966. Jeg vil ha sagt dette her. Jeg har fremholdt det også i Regjeringen, og Regjeringen er fullt oppmerksom på hele situasjonen. Vi må vente og se, vi får "ligge på vinden", jeg vet ikke noen annen råd for øyeblikket. Det er ingen grunn til å foreta noen overilet aksjon hverken i den ene eller annen retning. Vi får ligge på vinden, vente og se, og være oppmerksomme på at mye kan forandre seg – vi håper selvfølgelig til det bedre.

Men vi må være forberedt på at de "gylne år" som 60-årene skulle bringe oss, ikke blir så gylne, men at det blir mye slagsmål om markeder og om tolltariffer.

Formannen: Jeg skal takke handelsministeren for redegjørelsen, og gir så ordet til utenriksministeren.

Utenriksminister Lange: Jeg skal forsøke ganske kort å redegjøre for de samtaler vi hadde i London forut for EFTA-møtet. Vi fikk anledning til å drøfte den britiske importavgiften med statsminister Wilson, økonomiminister Brown, utenriksminister Gordon Walker og finansminister Callaghan – der var handelsministeren alene – og med presidenten i Board of Trade, Douglas Jay, som siden sammen med Gordon Walker reiste til EFTA. Det var Jay som ledet møtet – britene hadde presidentvervet ved den anledning.

De inntrykk vi fikk under samtalen i London var at den britiske regjering la stor vekt på samarbeidet i EFTA, men ikke hadde gjort seg klart hvilket sjokk den måten importavgiften ble innført på, måtte bli for de andre medlemsland. De la fortsatt stor vekt på EFTA, og vi fikk inntrykk av at vi ikke kan vente, i hvert fall foreløpig, noe nytt britisk utspill i bredere europeisk markedssammensetning, noe framstøt overfor De seks. De trenger ennå tid til å vurdere hele situasjonen. De legger også stor vekt på sitt forhold til Commonwealth. Men hvordan deres holdning til markedsproblemer i Europa vil bli på litt lengre sikt, er det vanskelig å ha noen bestemt mening om for øyeblikket. De var for sterkt opptatt av den akutte krisesituasjon til å innlate seg på noen spekulasjoner om det.

Den akutte krisesituasjon er jo meget alvorlig. Betalingssituasjonen er vanskelig, underskuddet er på opp imot 800 mill. pund i 1964, og som handelsministeren har nevnt, pågikk det en ytterligere ganske sterk valutautgang mens vi var der borte, og videre under møtet i Genève.

Det vi fikk under samtalen i London, var fornyede og sterke forsikringer om at importavgiften er midlertidig, at hele dens hensikt ville være forspilt hvis den ble en varig høyning av beskyttelsesnivået for britisk industri. Men samtidig fikk vi også et bestemt inntrykk av at vi neppe realistisk kan vente at importavgiften blir helt fjernet i løpet av det første året. Nå kan denne situasjon være blitt påvirket ved den diskontofohøyelse som siden er kommet – jeg tar det forbehold – men det inntrykk vi fikk under samtalen i London, var at de håpet på å kunne gå til en betydelig nedsettelse av importavgiften i løpet av våren, at de ønsket seg at situasjonen kunne bli slik at den kunne helt avvikles innen den behøvde å fornyes. Den løper nu akkurat ett år. Men de kunne ikke gi noen garantier for at det ikke kunne bli nødvendig å strekke den noe lenger, men da sannsynligvis med en ytterligere avtrapping. Men vi fikk inntrykk av at det i første omgang, altså i løpet av de nærmeste måneder, er liten mulighet for noen redaksjon. Det er først når de har fått se hvilken virkning avgiften har hatt på importtallene, at de for alvor vil ta det opp til vurdering, og jeg tror det tidligst sannsynlige tidspunkt vil bli i forbindelse med budsjettet i april måned.

Det annet vi oppnådde sikkerhet for under samtalene i London, var at den britiske regjering ville være fullt villig til å delta i inngående rådslagninger i EFTA om importavgiften, om dens virkninger på de andre landenes eksport, om tempoet i avviklingen av den – at britene altså var villige til å gå litt lenger enn de hittil har vært villige til, i retning av å skape innenfor EFTA-rammen organer for ikke bare en kontinuerlig alminnelig rådslagning, men også for en kontinuerlig eksaminasjon av landenes økonomiske forhold og økonomiske utvikling – altså for så vidt å ta et skritt i retning av å gjenopprette i EFTA-sammenheng det vi hadde i OEEC inntil den ble omdannet til OECD, nemlig inngående gjensidig eksaminasjon av medlemslandenes hele næringsliv.

På møtet i Genève var jo hovedpunktet på dagsordenen importavgiften og hele den første dagen og litt av annen dag gikk med til behandlingen av det problemet. Som handelsministeren har nevnt, redegjorde britene om formiddagen torsdag for sitt syn. Så kom reaksjonene fra alle de andre medlemslandene i løpet av ettermiddagsmøtet, og vi fikk dette dramatiske og temmelig lange og slitsomme nattemøtet. I ettermiddagsmøtet, hvor vi skulle gi vår reaksjon, gjorde jeg rede for de skadevirkningene som vi mente var uunngåelige for norsk eksport. Jeg ga også uttrykk for at vi var spesielt vanskelig stilt, fordi vi for 18 måneder siden i Lisboa, i mai 1963, var blitt presset, ikke minst fra britisk side, til å godta en tollakselerasjon som norsk industri meget nødig så oss godta. – Det hadde derfor skapt en meget sterk reaksjon her hjemme at vi nå, 18 måneder etter dette Lisboa-møtet, var brakt i en situasjon som tollmessig er ugunstigere for oss enn situasjonen før EFTA-samarbeidet tok til, og at på denne bakgrunn måtte man forstå at reaksjonen i norsk industri og i norsk næringsliv i sin alminnelighet var sterk kritisk, og at den var ensidig kritisk.

Jeg sa videre at norsk industri hadde ventet seg til å betrakte det britiske marked som en del av vårt hjemmemarked, men at de på samme måte betraktet det norske marked som en del av det britiske marked, og at denne gjensidige innrømmelse av et felles marked var en konsekvens av hele EFTA-samarbeidet som førte med seg en stigende grad av økonomisk integrasjon. Derfor ville et hvert skritt som et annet medlemsland – og da særlig det største medlemsland – tar, få vidtgående virkninger innad i vår økonomi. Derfor måtte vi ha rett til å forlange et ord med i laget når det ble truffet tiltak av den art som den britiske regjering nå hadde truffet.

Men etter å ha sagt dette om fortiden og vår reaksjon på den, la jeg hovedvekten på å sikre oss for framtida samarbeidsformer og tilsagn om å akseptere kontroll fra de andre medlemslandenes side med sikte på å holde EFTA gående og få det utbygd og styrket. Jeg gjorde oppmerksom på at det fra vårt synspunkt var den svakhet ved EFTA-avtalen at det ikke i tilstrekkelig grad var skapt de organer som en progressiv integrasjonsprosess i virkeligheten krever av en handelsorganisasjon som EFTA. Jeg sa meg derfor tilfreds med at britene nå under denne krisen hadde erklært seg villig til å akseptere at det ble nedsatt to ekspertutvalg, et for å se på særlig importavgiften og hvordan virkningene av den var på de andre landenes

økonomi, og et for å se på de engelske eksportfremmende tiltak og hvilke virkninger de ville få for de andre medlemslandenes økonomi.

Jeg ga dessuten uttrykk for at vi la vekt på at det nå var enighet om at det skulle opprettes en Economic Policy Committee, altså en permanent komite som skulle drøfte den økonomiske politikk som medlemslandene førte, og en komite som da kan innkalles av et hvilket som helst medlemsland når dette medlemsland mener det er behov for en slik drøfting.

Jeg understreket at med rådslagning, med konsultasjon, mente ikke vi bare en utveksling av oppfatninger, men vi mente en virkelig inngående eksaminasjon av de enkelte medlemslands økonomiske politikk. Jeg tror det er det resultat som vi kan si at vi oppnådde under dette EFTA-møtet, at selve begrepet rådslagning i EFTA er blitt utdypet, og at vi har fått en klar tilkjenneivelse fra britisk side av at de fullt ut vil være med i denne prosessen av gjensidig kontroll og gjensidig eksaminasjon. Selvfølgelig er det først det som nå kommer til å skje i månedene framover, som helt ut kan vise om en så pass optimistisk vurdering av resultatet fra dette Genève-møtet er berettiget eller ikke, men jeg tar det som et godt tegn at det nå er fastsatt møtedager i nær framtid for begge de to ekspertutvalg, det om importavgiften og det om eksporttiltakene. De skal møtes henholdsvis 14. og 18. desember til de første møter, og de skal siden møtes igjen forut for det neste statsrådsmøte som da i Genève ble fastsatt til de siste dagene av februar måned.

Når det tidspunktet ble valgt, var det fordi britene sa at skal vi delta i dette statsrådsmøtet i februar i en drøfting med de andre EFTA-land om mulighetene for enten nedtrapping eller en plan for hel avvikling av importavgiftene, så må vi i hvert fall ha tallene til og med januar måned for å kunne ha et noenlunde solid grunnlag for å vurdere om dette har hatt den tilsiktede virkning, og om det derfor er skapt en slik situasjon i vår betalingsbalanse at vi kan begynne å overveie en nedtrapping.

Det var en argumentasjon som jeg syntes var saklig sterk. I det nattmøtet var det jo press både fra sveitsisk, portugisisk, østerriksk og dansk og delvis fra svensk side for at britene allerede nå under møtet i Genève skulle gi en bestemt dato for når avgiften kunne bli nedsatt – det sveitsiske forslaget gikk ut på en nedsettelse fra 15 til 10 pst., de andre hadde ikke spesifisert det slik – og ikke bare en bestemt dato for når de kunne sette ned avgiften, men også en bestemt dato for når de helt kunne avvikle den. Til det sa britene at det var ikke mulig for dem, og jeg tror de hadde saklig rett i at en regjering som først har grepet til et så pass drastisk tiltak, kan ikke etter noen uker vurdere om det overhodet er saklig grunnlag for en omlegging. Derfor tror jeg det var det beste resultat som det var mulig å oppnå, det vi fikk i kommunikéet, at den britiske regjering avga en erklæring – som da ble så å si tatt inn som en del av kommunikéet – om at avviklingen av importavgiften skulle begynne i løpet av noen måneder, dvs. at avgiften ikke skal vare lenger enn absolutt nødvendig. Men jeg legger som sagt størst vekt på at britene aksepterte denne eksaminasjonsprosedyren, og at de sa seg villige til på statsrådsmøtet i slutten av februar å drøfte konkret modaliteter for en avvikling av importavgiften.

Formannen: Jeg takker utenriksministeren for redegjørelsen.

Ingvaldsen: Jeg må si at det var meget dystre perspektiver som ble rullet opp for oss i og med den tilstand som nå er inntrådt i England. Hvis England får vanskeligheter med pundet, vil det så vidt jeg forstår kunne få særdeles alvorlige konsekvenser for oss. Når det gjelder den situasjon, og for å vurdere den, hadde jeg lyst til å høre litt mer om saken.

Handelsministeren nevnte at han i Genève fikk inntrykk av at englenderne var av den oppfatning at vi ville "stjele" det engelske marked gjennom EFTA. Der har jo englenderne også tidligere inntatt en holdning som kunne tyde på at dette ikke er noen ny oppfatning. Jeg har hatt anledning til å fremholde det overfor en del av Regjeringens medlemmer for enkelte produkters vedkommende, hvor englenderne faktisk har hatt et lukket marked.

Når det gjelder den importavgiften som de nå har innført, spiller det etter min mening en vel så stor rolle hvordan denne praktiseres. Hvis den pålegges likt på all import, vil den jo ikke forrykke de enkelte lands innbyrdes stilling, den vil da bare føre til at England får en favorisering i forhold til alle andre. Men hvis de begynner å praktisere den slik at den er diskriminerende mot noen land – og særlig hvis det da skulle gjelde vårt land – stiller jo saken seg ganske annerledes. Jeg går ut fra at dette følges meget nøye fra vår side.

Når det så gjelder selve pundkrisen, er det vel klart at Englands økonomi har vært bekymringsfull i lange tider. Men når situasjonen nå plutselig er blitt akutt, kan vel ikke det skyldes Englands næringsliv og industrielle nivå, som handelsministeren nevnte. Det kan vel ikke ha gjennomgått noen så radikal endring siden valget, for dette opptrådte jo alt sammen etter valget. Det som etter min mening er det alvorlige, er at det ser ut til at det nå er blitt en virkelig tillitskrise like overfor England og overfor pundet. Den støtten som ytes, gis jo på offisielt hold av de enkelte lands regjeringer osv., men det som er ille er at pundet mangler tilliten, og at det lekker ut fordi man i finansverdenen åpenbart har mistet tilliten. Hvis det er tilfellet, burde man vel snarere begynne å filosofere over hvordan vi bør innrette oss. For er dette det virkelige forhold, så kan ikke jeg skjønne annet enn at saken må være særdeles alvorlig.

Braadland: Det var i grunnen mange av de samme tanker som hr. Ingvaldsen kastet fram nå, som jeg også hadde på hjertet. Og det han sa til slutt, at vi bør vel være forberedt på at det kan komme nye ting etter denne dag som kanskje kan være av en alvorligere art enn det vi opplevde for en måned siden, det tror jeg kan være meget riktig. Det er all grunn til å forberede seg på at man kan stå overfor nye situasjoner.

Jeg ser på denne importavgiften som en delvis devaluering av det britiske pund. Det er en uortodoks måte å se det på, men tanken bak det er at ferdigvarer blir pålagt en importavgift på 15 pst., dvs. det samme som at pundet har fått redusert sin kjøpekraft overfor fremmede varer med 15 pst. Råvarene går utenom, tjenestene blir ikke berørt. Det er altså en delvis devaluering av pundets interne kjøpekraft. Eksporten blir stort sett som før, skjønt en del av importavgiften går jo til å lette

eksporten, der ligger også et devalueringmoment. Jeg vil si at den engelske importavgiften i realiteten hvis man ser på det helt udogmatisk, er en ca. 25 pst., eller 1/4 devaluering.

Hvis man nå presser på og England går fra denne importavgiften, så løser jo ikke det noen problemer for England selv, det er jo alle klar over. Spørsmålet kommer da opp: Vil England da måtte gå til en alminnelig devaluering? Og jeg må si at jeg har en følelse av at når England valgte importavgiftsveien istedenfor en regulær generell devaluering, så var det etter meget nøye overlegning. En generell devaluering på 15 eller 20 pst., som de vel i grunnen kunne foreta seg uten å bryte så mange alvorlige avtaler, ville ha rammet generelt. Resultatet av den ville blitt at Commonwealth-landene hadde fulgt devalueringen, en del av EFTA-landene ville vel automatisk ha fulgt devalueringen, og dermed ville det meste av konkurransefordelen ved devalueringen gått tapt. Ved å bruke importavgiftsveien derimot, oppstår ikke den vanskeligheten. Jeg tror det var en meget vel gjennomtenkt operasjon og at det ikke var mangel på forståelse for EFTA som lå bak, men helt teoretiske og praktiske overveielser.

Hvis man nå tenker seg at importavgiften blir fjernet som følge av press, kanskje ikke så meget fra EFTA-partnerne som fra EEC-landene og andre – synes jeg at det må være temmelig klart at man da åpner veien for en devaluering og at den må komme. Og konkurranseforholdet, den svake konkurransevne som England har overfor utlandet og den sterke stilling som utlandet har på det engelske marked, kommer man ikke fra. Det er en tillitskrise i dag på valutamarkedet. Det er en kortsiktig bølgebevegelse. Men den dypere, langsiktige bevegelsen er jo konkurransevnen som skorter. For å rette på denne er det nok muligheter for å gå til en radikal indre nedpressing av inflasjonen innenlands, men det vil jo ikke arbeiderpartiregjeringen gjøre, så da synes jeg det peker temmelig klart mot en devaluering av pundet om ikke så lenge.

Hvorledes vi så skal stille oss til den, er det vel ikke grunn til å diskutere i dag. Men jeg synes nok det er riktig at vi gjør oss fortrolige med den tanken at vi kan bli stilt overfor spørsmålet ganske raskt. Så vidt jeg vet, kan en devaluering i et medlemsland i Valutafondet skje uten videre når det begrenser seg til en devaluering på 10 pst. Jeg vil gjerne høre om det er riktig. Og jeg vil også gjerne høre om det i EFTA-avtalen finnes bestemmelser som gjør at England er bundet overfor EFTA's medlemmer, når det gjelder devaluering. Jeg har en følelse av at England ikke er det.

Med hensyn til diskontoforhøyelsen i England, synes jeg den tyder på at England og arbeiderpartiregjeringen der velger den ortodokse måte å løse valutakrisen på. Og det kan kanskje være tillitsgivende at så mange land strømmer til med så store midler som tilfellet er her. Men jeg har forstått det slik at når disse 11 rike landene yter valutakreditt til England, så skjer det i dollar og ikke i pund. Tilbakebetalingen skal vel da skje i dollar, slik at de landene som yter valutakreditten for så vidt ikke løper noen valutarisiko selv.

Hegna: Det kan være veldig mange spørsmål som kan reises i forbindelse med denne situasjon, og mange synspunkter kan anføres. En side er jo at her berøres norske interesser meget sterkt, og det er selvsagt en oppgave å hevde de interessene best mulig, ved de midler som mest effektivt kan føre fram. Og det er vel for så vidt noe av det som har ligget bak fasongen på det møtet i EFTA som er referert her: at hvert land har interesser som er berørt og har villet slåss for dem. Det har et hvert land rett til, og det kan et hvert lands befolkning forlange av sine representanter at de gjør. Men det er jo bare den ene siden av saken. Den andre siden av saken er jo det som man kan kalle vurdering av situasjonen som helhet på kort og lang sikt. Og det er ikke sikkert at de to ting faller helt sammen – altså dette med å hevde interessene med den energi som man kan, og det å foreta en vurdering av hvordan situasjonen i virkeligheten ligger an.

Jeg noterte meg den uttalelsen som handelsministeren kom med hvor han pekte på det forhold at det av de sterke finanskreter var foretatt en viss – om man vil – unnsetningsaksjon på 1 milliard dollar og 3 milliarder dollar ut fra resonnementet om hvilken betydning det å holde pundet hadde for hele verdensøkonomien. Dette synes jeg er av meget sentral betydning. Det viser jo at fra hold som vel kanskje har en sikrere vurdering av slike ting enn de fleste andre, blir dette å opprettholde pundets posisjon i verdensøkonomien ansett som en ting av primær interesse. Det er vel ingen her som mener at det er en likegyldig interesse for oss. Det er kanskje noen som mener at det er av sekundær interesse og at vi heller får slåss på basis av formentlig brudd – større eller mindre – på avtaler, eller hva vi nå kan prøve å føre fram. Jeg for mitt vedkommende tror at man skal ta det samme standpunkt som de som har foretatt denne unnsetningsaksjon. Jeg tror det er av primær interesse også for oss, det er av primær interesse for EFTA, og EFTA er også av primær interesse for oss i den nåværende fase. Så jeg er for så vidt fullstendig enig i linjen og holdningen som er blitt tatt fra norsk side ved de forhandlinger som vi har fått referert her: ikke sånn uten videre å gå med i det koret som kom for å hevde at her er det brudd på avtalen, her har vi interesser som vi må få fram, men se på situasjonen slik som den faktisk er ut fra en mer bred vurdering.

Det er én side av saken som naturlig vekker sterk reaksjon og som har vært gjenstand for svært meget av den oppmerksomhet dette med importavgiften er viet. I den offentlige diskusjon hevdes det at dette skritt er et eklatant brudd på EFTA-avtalen. Og det er vel for så vidt riktig at det er det. Hvis man spør en avtalejurist, sier at her er de og de paragrafer, her er hva det er gjort i England, er det her handlet i samsvar med avtalen eller i strid med avtalen – da kommer han sannsynligvis til å si at det er handlet i strid med avtalen. Det er for så vidt et greit standpunkt. Men jeg tror at den siden av saken ikke er uttømt ved å påvise dette.

Det som jo er karakteristisk etter avtalen – og som jo må være noe som gjelder alle den slags avtaler – er at man legger opp visse systemer og ordninger; men så må man også ha visse ventiler for muligheten av å handle annerledes enn ordningen forutsetter under bestemte situasjoner. EFTA-avtalen har slike paragrafer. Men de paragrafene i EFTA-avtalen stiller krav om en bestemt slags metode ved behandlingen av avvik fra avtaleforpliktelser. Disse metoder er altså ikke brukt i

dette tilfelle, det er tydelig nok. Men det spørsmål jeg stiller meg, er: Kunne de metodene brukes? Hvis man går ut fra at det som England måtte gjøre, var f.eks. å gjennomføre en slik 15 pst. avgift på importen, er da det noe som man kan varsle andre land om, gå i gang med drøftelser om, og så kan man si at det er blitt akseptert, og så kan man komme hjem og si at dette setter vi i gang? Eller er dette tiltak av slik art at det må forberedes innenfor en overmåte begrenset krets og settes inn momentant hvis det skal ha noen effekt og ikke skal ha store skadevirkninger? Ved andre slike økonomiske transaksjoner er det arrangementer som alle er klar over må settes i gang straks uten særlig anledning til drøftelser, enten det er diskontoforhøyelse eller devaluering. Alle er klar over at sånn må det være. Og jeg stiller meg det spørsmål om man skulle kunne utelukke det under de økonomiske forhold som nå er, at slike midler må settes i verk. Det forekommer meg å være ganske urealistisk. Men da blir også selve de bestemmelser som EFTA-avtalen nå har for håndteringen av slike situasjoner, ikke egentlig svarende til behovet. Alle vet jo at det ikke ville hatt noen hensikt hvis England hadde begynt å drøfte dette og så latt tingene gå ut til orientering hos medlemslandene, med sikte på å få et møte i Genève som skulle drøfte dette – ingen som skal ta slike avgjørelser realistisk, kan vel finne på å bruke sånne metoder.

Det var – jeg hadde nær sagt – ille nok sånn som det var. Vi fikk jo i et fredagsmøte i Stortinget høre spørsmålet om hvordan norske myndigheter stilte seg til "mandagstiltakene". På et eller annet punkt har det åpenbart vært et brudd på forpliktelser som var knyttet til konfidentielle meddelelser, et eller annet sted har det skjedd. Men ser man på referatet fra Stortinget fredag kveld, før man fikk disse tiltakene, skjønner man at spørsmålet allerede var kastet inn, og for så vidt ble kastet inn i offentlig diskusjon. Det var altså til og med i et tilfelle da man forsøkte å holde det mest mulig hemmelig. Alle må forstå at akkurat den metoden som EFTA-avtalen anviser i forbindelse med den slags aksjoner i en akutt situasjon, ikke alltid kan brukes.

Jeg synes det mest positive som er sagt hittil i forbindelse med det hele, er dette at man tar opp på – om man vil – institusjonelt grunnlag hele spørsmålet om hvordan EFTA-ordningen kan justeres, kan utvikles slik at den kan svare til og på en effektiv måte møte slike situasjoner.

Slike situasjoner tror jeg ikke man – i hvert fall for en overskuelig fremtid – kan unngå i det internasjonale samkvem. Jeg tror heller ikke at det at det nå har skjedd et sånt brudd i markedsordningen, behøver å bety eller betyr at nå løser det hele seg opp. Jeg tror at all den diskusjon som man har hatt om markedsordninger, enten det nå gjelder Fellesmarkedet eller det gjelder EFTA, tydelig har vist at de har en veldig sterk bakgrunn i de nåværende handelsforhold mellom landene. Og det er ikke da spørsmål om å oppløse dem. Men det blir spørsmål om å justere dem til behovene slik som de kan være; men man har kanskje vært litt urealistisk for så vidt som man har sett bort fra at også under de nåværende forhold kan de økonomiske relasjoner mellom landene være slike at et eller annet land må gripe til tiltak som det kanskje på det tidspunkt ikke er mulig egentlig å få innpasset i den ordning som er instituert.

Jeg tror det er et sånt tilfelle man har hatt å gjøre med her. Ut fra det synspunkt mener jeg man skal bedømme det, og det gir en oppgave for å arbeide videre med utviklingen av selve den institusjonelle side av saken. Men først og fremst tror jeg det er riktig å fastholde at i den nåværende situasjon for oss som et eksporterende land i sin alminnelighet og for oss som EFTA-land og som deltaker i verdensøkonomien, er det av primær interesse å fremme nøyaktig de samme formål som de har fremmet de som skaffet 3 milliarder dollar og 1 milliard dollar, og gjøre det på vår måte.

Formannen: Hvis vi skal bli ferdige til stortingsmøtet begynner, må jeg henstille til de etterfølgende talere ikke å bruke mer enn den tid som er helt nødvendig.

Røiseland: Det var til innlegget frå hr. Hegna. Det har då stått i norske aviser at Sambandsstatane blei orientert på førehand, og så vidt eg veit, blei det sagt at dette var uttalt i Underhuset.

Hegna: Det er riktig.

Røiseland: Men då må ein jo spørje: Dersom det er sagt i Underhuset at Sambandsstatane er orientert, kvifor i all vidaste verda orienterte dei då ikkje sine EFTA-partnarar? Det må vere likså farleg å orientere Sambandsstatane som å orientere EFTA-partnarane. Så eg synest nok dei står nokså svakt der. Då er det tydeleg brot på avtalen, og eit brot som ikkje hadde vore nødvendig, når dei orienterte andre.

Så sa utanriksministeren at den engelske regjeringa hadde gjeve uttrykk for at dei ikkje var klår over at denne aksjonen ville verke som eit sjokk i EFTA-landa. Det er det vanskeleg å skjøne. Dersom ikkje desse karane har simulert, må ein ha lov å seie at då kan dei ikkje ha tatt EFTA-avtalen særleg alvorleg, for politikarar i regjeringsposisjon måtte forstå korleis dette ville bli opptatt i EFTA-landa.

Elles har eg to spørsmål. For det første er det ikkje gjeve noka som helst bindande tilsegn frå britane om når dette skal tas bort. Det kan ein vel til nød forstå. Men har dei som var på EFTA-møtet eller som har tala med representantar for den britiske regjeringa, inntrykk av at britane kjenner seg æresforplikta til å ta bort noko av dette i året som kjem? Eller er det fare for at dette kjem til å gli både eitt og kanskje eit par år?

Det var det eine spørsmålet.

Så sto det i dei første meldingane som kom i pressa, at det samtidig med denne 15 pst. avgiften på importen også ville bli gjennomført skattelette for eksporten eller subsidiar for eksporten. Det har kome nokså mykje i bakgrunnen. Eg har ikkje sett att noko større om det seinare. Korleis heng det saman med dette? Er det skattelette på eksporten, er det subsidiar på engelsk eksport? Då er jo situasjonen ein annan for oss og andre EFTA-land. Vi ikkje berre har vanskar med å kome inn på England, men også på vår eigen norske marknad vil ikkje norsk industri

konkurrere på like vilkår dersom den engelske eksport blir subsidiert, for då har dei faktisk mykje betre vilkår enn vi har. Då er det nokså fortvila det heile, dersom det er situasjonen. Eg vil gjerne spørje om det.

Bratteli: Jeg skal prøve å gjøre det kort.

For det første vil jeg si at jeg tror en gjør vel i å prøve å unngå å ta en diskusjon på grunnlag av de muligens noe varierende følelser en måtte ha tvers over Nordsjøen overfor de forskjellige makter som opptrer i Storbritannia. Det snakkes om at krisen ble akutt etter valgene, men forholdet er jo at situasjonen i England var akutt lenge før valgene. Det var ganske åpenbart både i England og utenfor England. Det eneste man da hadde å gjøre, var å vente og se hvem som skulle ta opp disse forhold når valgene hadde funnet sted. Så dette er ikke noe som har inntruffet etter valgene.

Når det her kommer antydning – det var vel fra hr. Braadland – om at det var finansverdenen som her hadde reagert, og at man nå var kommet opp i vanskeligheter for den nåværende regjering som følge av mottrekk fra finansverdenen, så kan en kanskje ikke utelukke det. Men jeg vil si at jeg har vondt for å tro at det en i denne sammenheng kaller finansverdenen, først og fremst da den engelske, skulle ha utsikt til å ha noe å vinne ved å øke de vanskeligheter England allerede er oppe i.

Jeg har også lyst til å si i all alminnelighet at jeg tror en skal i hvert fall inntil videre vokte seg for enhver panikk. Jeg ser heller ikke noe svart på de alminnelige perspektiver for Europa. Europa har mange forutsetninger for ikke å behøve å se så mørkt på de kommende års utvikling, men det er klart at det er visse vanskeligheter en må igjennom. Der brukte da – jeg tror det var handelsministeren – uttrykket at en må vente og se, ligge på vinden, ligge på bølgen, eller hva det var for noe.

Statsråd Trygve Lie: Begge deler.

Bratteli: Jeg er i og for seg enig i det, men da må en spørre: Hva er det vi skal se etter, hva er det vi skal speide etter i den utvikling som nå foregår i Storbritannia? Hvis de skritt som er tatt av den nye regjering, var de første skritt i retning av å skape et varig beskyttet marked i Storbritannia, så ville det vært en meget alvorlig situasjon – hvis det med andre ord var skritt av den art som visse europeiske land og andre satte i verk midt mellom de to verdenskriger, og som førte til den utvikling som deretter fulgte. For min del – og her er det ikke spørsmål om å like eller ikke like de forskjellige regjeringer i Storbritannia, men her er det spørsmål om å prøve å vurdere dette for å ta vare på våre interesser i den utvikling som skjer – tror jeg ut fra denne vurdering ikke at dette er det første skritt for å skape et lukket marked i Storbritannia, men det er et skritt for å prøve å sette Storbritannia produksjonsmessig og ellers i stand til å kunne leve med i verden med de markedsforhold som etter hvert utvikles. Det kan komme til å klikke, det kan komme til å gå annerledes – det tør i hvert fall ikke jeg ha noen mening om i dag. Men der kommer jeg til det som for meg er hovedsaken: Hvis de skritt som her er

tatt, framfor alt når det gjelder 15 pst.-avgiften, reelt er midlertidige og ikke varige tiltak, og hvis for øvrig de skritt som tas fra den engelske regjering, er skritt for – skal vi si – å skape slike forhold i engelsk økonomi at Storbritannia kan fullt ut være med i det internasjonale økonomiske samkvem med de markedsforhold som nå er under utvikling, så har jeg nesten lyst til å si at det jeg da først og fremst vil speide etter, er tegn til at dette lykkes, for vi er jo interessert i at Storbritannia har en ekspanderende økonomi, og ganske uansett hvilken regjering Storbritannia har i den gitte situasjon. – Så hvis de kan lykkes i det som her klart nok er hovedmålet, nemlig å få Storbritannia med i den vanlige ekspansjonstakt, vanlige produksjonstakt, osv., så er det det avgjørende på lengre sikt også for oss, så vidt jeg kan skjønne. Derfor er jeg for så vidt helt enig i det som er sagt her, at vi får vente og se, og så får vi da se om dette blir utviklingen.

Hvis dette ikke skulle lykkes og de eventuelt skulle komme i den situasjon at allerede disse sterke skritt skal forsterkes med ytterligere og enda sterkere beskyttende skritt, da ville en virkelig komme inn i en farlig utvikling.

Når en vurderer dette – og jeg gjør det fremdeles helt uansett regjeringens farve – må en vel si sett fra norsk synspunkt at det er en usikkerhet at den nye regjering i Storbritannia foreløpig ikke har noen Europa-politikk, i hvert fall så langt jeg har kunnet se det. Og det er klart at vi har all grunn til å vente i spenning på hva en slik Europa-politikk vil bli etter hvert som regjeringen får tid til å tenke den igjennom og utforme den. Men foreløpig foreligger heller ikke det.

Stray: Jeg vil gjerne for mitt vedkommende si at selvfølgelig er jeg enig i de synspunkter som er kommet til uttrykk her, at vi må vurdere våre tiltak og vår oppfatning av hva vi skal gjøre med hensyn til 15 pst.-avgiften i større sammenheng. Vi må se på våre totale interesser, og vi må selvfølgelig ikke innrette oss sånn at den medisinen vi eventuelt forsøker å tillemppe for de enkelte tilfelle blir farligere enn selve sykdommen. Det er naturligvis noe alle er enige i. Men på den annen side vil jeg også advare noe imot at man bagatelliserer det skritt engelskmennene har tatt og virkningene av det. For selv om man legger til grunn – og det får man jo håpe at man kan legge til grunn – at engelskmennene gjorde dette fordi de fant at situasjonen var sånn at det var helt nødvendig å gjøre det, så vil jeg si at for mitt vedkommende – jeg var jo til stede på EFTA-parlamentarikermøtet som bare var noen få dager etter at dette var skjedd, og jeg var til stede i Europarådet umiddelbart etter det igjen – at det som forskrekket meg, det var i grunnen at engelskmennene så vidt jeg kunne bedømme det, og det gjaldt uansett parti, det gjaldt Labour som konservative – de hadde ikke, til å begynne med i hvert fall, noen forståelse av at her hadde de foretatt et skritt som i virkeligheten var noe mer enn en rent praktisk justering av forholdene, de hadde ikke forståelse av at de i grunnen hadde rammet selve EFTA-samarbeidet i dets hjerte, at det som sto i fare for å forsvinne, det var tilliten til at der var noen fremtid i EFTA. Noe av dette skyldes vel kanskje at en stor nasjon har litt vanskelig for å sette seg inn i de små og mindre lands problemer. For vårt næringsliv, de som arbeider på England, er det ikke bare det at de blir utsatt for øyeblikkelige vanskeligheter, idet de blir pålagt en ekstraordinær toll på 15 %, men

de vil tenke på denne måte: Kan man i det hele tatt stole så meget på dette i fremtiden at vi kan satse mer når det gjelder å utvikle det engelske marked? Det er det som er selve kjernen i saken, økonomisk og næringspolitisk sett. Derfor vil jeg advare mot at man på basis av hvilke motiver det enn måtte være her i Norge, om det måtte være politiske motiver, av hensyn til at man sympatiserer – for å si det med hr. Brattelis ord – med den nåværende britiske regjering, forsøker å unnskylde, forsøker å bagatellisere betydningen av dette som er skjedd og si at vel, vi kan forstå det. Ja visst kan vi forstå at det kan være nødvendig å foreta skritt for å bedre den britiske økonomi og det britiske næringslivs stilling, og det er også vi fra økonomisk synspunkt i siste instans interessert i. Og EFTA er jo avhengig av at der er et sunt og godt Storbritannia som medlem. Men det som er alvorlig er at det går på hele tilliten til det videre samarbeid, om vi i det hele tatt for fremtiden kan basere oss på at vi kan arbeide som vi hittil hadde håpet å gjøre med Storbritannia innenfor EFTA.

Og det som ytterligere gjør at jeg føler meg virkelig bekymret er at vel kan man være enig med hr. Hegna i – for å ta hans uttalelse som utgangspunkt – at det kanskje ikke kunne gjøres på annen måte fra engelsk side. Hvis tollavgiften ble kjent på forhånd, vil det øyeblikkelig bli foretatt kjøp og arrangementer osv. Det er rimelig. Men det vi hadde ganske tydelig inntrykk av nede i Strasbourg, var at ikke bare sa engelskmennene at dette måtte de gjøre på den måten av rent praktiske grunner, men de var ikke en gang villige til etterpå å diskutere tiltaket. Det var bare noe som vi blankt fikk akseptere – sånn var det. Og så skulle de på sin side love at de skulle gjøre så godt som mulig for å få avviklet det. Hvis de ville ha holdt seg innenfor ånden i EFTA-traktaten – selv det ville vært brudd på bokstaven – skulle de i all fall ha sagt: Vi var nødt til å innføre denne avgiften over natten som midlertidig gjeldende fra da og da. Men nå kommer vi sammen med dere for å diskutere og forhandle og se hva vi kan gjøre for å rette på situasjonen, få rede på deres synspunkter og se hva vi kan akseptere. – Men en sånn holdning var overhodet ikke til stede fra engelskmennenes side. Og så vidt jeg kan skjønne stemmer det også overens med det som er sagt fra handelsministeren og utenriksministeren, det er først litt etter litt det er gått opp for engelskmennene at her hadde nok kanskje en annen holdning fra deres side vært ventet. Men det som er spørsmålet for meg, det er: Kan vi håpe på at engelskmennenes stilling her, uansett parti, vil forandre seg, eller kan vi det ikke? Det vil være temmelig avgjørende for vår fremtidige holdning.

Sandberg: Jeg vil ganske kort nevne at jeg tror vi kommer til å få en debatt om dette i Stortinget før jul. Det er jo nå avgitt en innstilling fra finanskomiteen om tollavtrappingen innen EFTA, og så stor interesse som det er blant alle mennesker for dette spørsmålet, vil det sikkert avføde en debatt.

Hegna: For å supplere det hr. Sandberg sa der, så ble det da vi behandlet den nevnte proposisjon reist spørsmål om der ikke burde være en debatt i Stortinget om utviklingen i EFTA. Det foreligger også en interpellasjon fra hr. Erling Petersen, og vi visste også at EFTA-spørsmålet skulle behandles her i dag. Vi fant at man kanskje burde finne den rette form og den rette anledning til å diskutere saken. I alle

tilfelle har vi i all fall føyet til noen linjer i innstillingen, slik at det vil bli anledning til å ta spørsmålet opp i forbindelse med endringen av tollene innen EFTA.

Bratteli: Kan jeg bare for ordens skyld få si ganske kort til hr. Strays innlegg at han i visse henseender tok tråden opp igjen fra det forrige møte vi hadde i komiteen og drøftet denne saken, hvor det var spørsmål om vår alminnelige reaksjon på de tiltak som var satt i verk. Det var da så vidt jeg erindrer ikke noen delte meninger om hvilken holdning vi skulle ta til måten disse tiltak var satt i verk på eller til tiltakene i det hele tatt. Når jeg for min del ikke finner grunn til å gå inn på det i dag, er det fordi vi nå er kommet et skritt videre, og det er situasjonen etter Genève-møtet som er den aktuelle.

Statsråd Trygve Lie: Jeg håper komiteens medlemmer er klar over at jeg forsøker å være så objektiv som mulig, og da må jeg jo si at de opplysninger jeg fikk – under hånden, ikke i konferansene, gikk ut på – om det var ondskapsfullt sagt eller ment vet jeg ikke – at labour government fant planene om 15 pst.-avgiften i Maudling's skuff, og at de konservative hadde tenkt å gjennomføre dem. Dette får man ta som det er. Men det er atskillig som kan tyde på at Maudling hadde visse planer i samme retning. Han ga en offentlig uttalelse hvor han støttet labour-regjeringen i dens tiltak da de ble kunngjort. Senere måtte han gå fra det. Men det er ikke første gang i politikken historie at slike ting er hendt. Men det er som jeg sa sist, enten det var den ene eller den annen side som hadde vunnet dette valget, Home eller Wilson, måtte noe ha skjedd. Og det som under hånden ble sagt var at hvis dette valget hadde funnet sted på vårparten, ville meget ha vært reddet for Storbritannia. Hadde en begynt med dette i april eller mai, ville det ha vært bedre, men da ville ikke de konservative ha valg.

Det var det som ble sagt til meg, det er høremsagen, men jeg synes i all fall at denne komite burde ha kjennskap til det.

Hva angår eksportstøtteordningene som er foreslått, så er de varige, som det også har vært nevnt i pressen, men derimot er 15 pst.-avgiften temporær. Støtteordningen skal nå tas opp av den gruppe som utenriksministeren nevnte, som skal studere spørsmålet om den er forenlig med EFTA's prinsipper og EFTA's arbeid selvom den økonomiske situasjon i Storbritannia nødvendigvis gjør støtteordningen. Den er ikke uten videre godkjent og skal nå tas opp i desember.

La meg ellers si til hr. Braadland at man innenfor Valutafondet kan devaluere med 10 pst. Det har man lov til. Men så må jeg gjenta at det som har hendt inntil nå, for vårt land er det gunstigste som kan hende. Jeg har nevnt tallene, og jeg kan gjenta dem: Vi har til gode i langsiktige kontrakter ca. 6 milliarder pund. Mesteparten av disse pundene må vi betale tilbake i dollar til dem som vi skylder dollar. Blir pundet devaluert, kan man regne seg til hva det betyr i vår defisitt. Meget av vår gjeld skal vi betale med mindreverdige pund i dollarkurs etter dagens rater. Vi har tilgodehavender over endel år på 6 milliarder i pund, og så skylder vi bortimot 3 milliarder i dollar som vi skal betale delvis med våre pundtilgodehavender. Det er det som er ulykken for oss.

Ingvaldsen: Ulykken, ja.

Statsråd Trygve Lie: Ja, det sa jeg også. Det er jo ulykken for oss at våre redere og en rekke andre næringsdrivende lager kontrakter i pund, og så samtidig låner i dollar, og så skal vi betale av på våre dollarlån med den inntekt vi får i pund. Så for oss er denne ordningen med importavgiften så lenge pundet ikke devalueres, den beste. Det vil bli en ulykke for Norge hvis pundet devalueres. La oss derfor håpe at den internasjonale kapital som står bak disse 3 milliarder, får rett når de vil beskytte pundet lengst mulig. Jeg er selv ikke sikker på om aksjonen vil lykkes, men jeg håper og jeg ber i mitt stille sinn at vi kan unngå en punddevaluering.

Utenriksminister Lange: Tiden for dette møtet er jo nå ute. Jeg skal bare ganske kort si til hr. Ingvaldsen at under samtalene i London fikk vi tilsagn om at hvis der var spesielle tilfelle hvor disse avgiftene skapte særlige vanskeligheter for norsk industri, så var de villige til å ta opp bilaterale drøftinger om det – "hardship cases" var de villige til å se på – og til å se på lempninger i reglene for importavgiften hvis det kunne gjøres uten å bryte ned hele prinsippet.

Ellers er jeg, som jeg ga uttrykk for i mitt innlegg i Genève, av den oppfatning at det vesentlige her vil være om det lykkes regjeringen i ly av de tiltak som nå er tatt, under det pusterom som de derved har skaffet seg, å få lagt opp til en virkelig eksportoffensiv fra britisk side og å få lagt opp til en økonomisk politikk som sikrer fortsatt økonomisk vekst i Storbritannia. For norsk økonomi som delvis er integrert med den britiske og med de andre EFTA-lands økonomi, er en fortsatt økonomisk vekst i Storbritannia det vesentlige. Men for tilliten innenfor EFTA er det også vesentlig at det blir alvor av det som nå er stillet i utsikt, at avgiften bare er et tiltak av noen måneders varighet. Og der vil det møtet som vil bli holdt i Ministerrådet i februar være helt utslagsgivende. Kan ikke britene der komme med noen plan for en nedbygging av avgiften, da kan det oppstå en virkelig grunnleggende tillitskrise innenfor EFTA.

Statsråd Trygve Lie: Det var bare en bemerkning til komiteens medlemmer. Situasjonen er ikke fremmed for Regjeringen. Vi overveier oss imellom enkeltvis, hva vi overhodet skal kunne gjøre for å hjelpe norsk industri, både eksportindustrien og hjemmeindustrien, hvis den indirekte rammes. Men vi kan jo ikke gjøre noe før vi får mer fakta, før vi får flere opplysninger, før vi får mer kjennskap til hvordan utviklingen blir. Men komiteen kan være sikker på at situasjonen følges fra Regjeringens side med all den aktsomhet som overhodet finnes – med mistenksomhetens skjerpede blikk overfor alle disse land, og kanskje også overfor vår egen industri som har vært lite grann for optimistisk.

Ingvaldsen: Bare en kort bemerkning. Det gleder meg, det handelsministeren der sier, for jeg synes at den norske regjering har vært – hva skal jeg si – for godtroende like overfor våre EFTA-partnere hittil når det gjelder handelspolitikken.

Statsråd Trygve Lie: Det har vi vært.

Formannen: Vel, da kan vi vel anse denne debatten for avsluttet. Vi må utsette det siste punkt på dagsordenen, så det må bli et møte i den utvidede utenrikskomite i slutten av neste uke.

Møtet hevet kl. 13.10.